

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great
Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI (HL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LARA 2009

MEMORANDAMU

MARAGA: 100

Memorandum uyu u na masiatari a 10.

KHETHEKANYO YA A: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA MAANEA (50)

KHOUDU	Khoudu 7: Vhuswikeleli ha nthesa 80-100%	Khoudu 6: Vhuswikeleli ha ntha 70-79%	Khoudu 5: Vhuswikeleli ho dziaho 60-69%	Khoudu 4: Vhuswikeleli vhu fushaho 50-59%	Khoudu 3: Vhuswikeleli ho linganelaho 40-49%	Khoudu 2: Vhuswikeleli ha fhasi 30-39%	Khoudu 1: U sa swikelela 0-29%
	<u>24-30</u>	<u>21-23½</u>	<u>18-20½</u>	<u>15-17½</u>	<u>12-14½</u>	<u>9-11½</u>	<u>0-8½</u>
ZWI RE NGOMU NA VHUPULANI (NV) (MARAGA: 30)	-Zwi re ngomu ndi zwa mathakheni, nahone zwa vhusiki ha nthesa. - Mihumbulo i a tokonya nahone yo vhibva. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea a si na vhukhakhi na khathihi, a kumedzeaho.	-Zwi re ngomu ndi zwa mathakheni nahone ndi zwa vhusiki ha ntha. - Mihumbulo ndi ya ntha nahone i a takadza - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea o lundwaho tshidele, nahone a kumedzeaho.	-Zwi re ngomu ndi zwi pfalaho, zwo di farana. - Mihumbulo ndi i takadzaho, i a tendisea. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea avhuḏi, a kumedzeaho	- Zwi re ngomu ndi zwo teaho, nahone zwo farana lwo linganelaho. -Mihumbulo i takadzaho i re na vhusiki vhu fushaho. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea a fushaho, nahone a kumedzeaho.	-Zwi re ngomu zwo di linganela sa zwenezwo, hu na mavhaka a xedzaho vhutumani. -Mihumbulo kanzhi ndi yo teaho, fhedzi vhusiki ho tahedzwa. - U pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza maanea a ndinganelo, o lundhedzeaho lwo linganelaho nahone a kumedzeaho.	-Zwi re ngomu zwiḽwe a zwiho khagala, a zwo ngo farana. -Mihumbulo yo sekana, hunzhi i sokou dovholola. -A zwo ngo swikelela u vha kha Luambo lwa Hayani, naho zwo di pulanwa/hu na mvetomveto. -Maanea ha ngo bveledzwa nga ḽdila i kumedzeaho.	-Zwi re ngomu a zwo ngo lulama na luthihi, a zwo ngo lunzhedzana. -Mihumbulo yo tapanyedzwa, yo sokou dovhololwa. - U pulana na/kana mvetomveto a zwi fushi, kana a zwiho. -Maanea aya ha ḽekedzei/kumedzei.
	<u>12-15</u>	<u>10½-11½</u>	<u>9-10</u>	<u>7½-8½</u>	<u>6-7</u>	<u>4½-5½</u>	<u>0-4</u>
LUAMBO, TSHITAILA NA U SEDZULUSA (LTS) (MARAGA: 15)	-U sumbedza vhudzivha ho goḽombelaho ha ndeme ya luambo. -Luambo, zwiga zwa u vhala zwo shumiswa zwone-zwone. -U shumisa luambo lwa nthesa lwa kuambele/maambele . - Munanguludzo u	- U sumbedza vhudzivha ho dziaho ha ndeme ya luambo. -Luambo, zwiga zwa u vhala zwo shumiswa hu si na vhukhakhi, u kona u shumisa luambo lwa kuambele/maambele . -Munanguludzo wa	-Hu na vhutanzi ha vhudzivha ha luambo. - Luambo na zwiga zwa u vhala hunzhi a zwi na vhukhakhi. - Munanguludzo wa maipfi wo tea tshibveledzwa. - Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo tea thoho ya	-Huriwe u vhonala ha vhudzivha ha luambo zwi hone. -Luambo ndi lwa misi, zwiga zwo shumiswa lu fushaho. - Munanguludzo wa maipfi u a fusha. - Tshitaela, thounu na redzhisitara nga u angaredza zwi di anana na thodea	-Vhudzivha ha luambo ho sekana. -Luambo a lwo ngo vhibva, na zwiga zwa u vhala huriwe a zwo ngo shumiswa nga ḽdila yone. -Munanguludzo wa luambo ndi wa fhasi. - Tshitaela, thounu na redzhisitara zwi	-Luambo na zwiga zwa u vhala zwo khakhea. -Munanguludzo wa maipfi wo shaedzwa. - Tshitaela, thounu na redzhisitara a zwo ngo tea. -Ho ḽala vhukhakhi, naho zwo di vhalululwa na u sedzuluswa	- Luambo na zwiga zwa u vhala zwo khakhea tshothhe. - Munanguludzo wa maipfi a wo ngo tea na luthihi. - Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo liana tshothhe. - Ho ḽalesa vhukhakhi na ḽḽado, nahone a hu vhonali vhutanzi ha u vhalulula na u

	sa vhambedzwiho/wa nthesa wa maipfi, zwo vhibva vhukuma. -Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo tea tshothe thoho ya mafhungo. -A hu na vhukhakhi na vhuthihi nga murahu ha u sedzuluswa na u vhalululwa ha mushumo.	maipfi wo vanganywa lwa vhusiki. - Tshitaela, thounu na redzhisitara zwo tea thoho ya mafhungo. -Hunzhi a hu na vhukhakhi nga murahu ha u sedzuluswa na u vhalululwa ha mushumo.	mafhungo. - Kanzhi a hu na vhukhakhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa.	dza thoho ya mafhungo. - Hu di vha na vhukhakhi vhu si gathi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa..	shaedza ndunzhendunzhe. -Hu na vhukhakhi ho vhalaho naho ho di vha na u vhalulula na u sedzulusa.	zwituku.	sedzulusa.
TSHIVHUMBE0 (T) (MARAGA: 5)	<u>4-5</u> -Kubvedzelwe kwo faranaho/ lunzhedze-aho kwa thoho. Vhudodombedzi vhu tokonyaho ha nthesa. -Mitala, dziphara zwo fhatwa lwa vhutali. -Vhulapfu /tshivhalo tsha maipfi zwi elana na ndaela dza thoho.	<u>3½</u> -Mafhungo o bveledzwa nga ndila yo faranaho. Hu na ndunzhendunzhe . - Mitala, dziphara zwi a tevhelelea nahone zwo vangana. -Vhulapfu ho tea.	<u>3</u> -Vhunzhi ha zwidodombedzwa zwo bveledzwa. - Mitala, dziphara zwo fhate a zwavhuḏi. - Vhulapfu ho tea.	<u>2½</u> -Dziṇwe dza mbuno na zwododombedzwa zwo bveledzwa. - Mitala, dziphara zwo di khakhea hūṇwe, fhedzi maanea a di sala a tshi pfala. -Vhulapfu ho ṱodou vha ho teaho.	<u>2</u> -Vhunzhi ha dzimbuno dzi hone. - Mitala, dziphara zwo khakhea fhedzi maanea a sala a tsha di pfala. -Vhulapfu ho lapfesa/ pfufhifhalesa.	<u>1½</u> -Zwi re ngomu zwiṇwe a zwiho khagala, a zwo ngo farana. - Mitala, dziphara zwi kha vhuimo ha fhasi. - Vhulapfu ho lapfesa/ pfufhifhalesa.	<u>0-1</u> -O liana na thoho. - Mitala, dziphara zwo vḥilingana, a zwi tevhelelei. -Vhulapfu ho lapfesa/pfufhifhalesa u fhirisa mpimo.

KHETHEKAYO YA B: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI (30)

KHOUDU	Khoudu 7: Vhuswikeleli ha nthesa 80-100%	Khoudu 6: Vhuswikeleli ha ntha 70-79%	Khoudu 5: Vhuswikeleli ho dziaho 60-69%	Khoudu 4: Vhuswikeleli vhu fushaho 50-59%	Khoudu 3: Vhuswikeleli ho linganelaho 40-49%	Khoudu 2: Vhuswikeleli ha fhasi 30-39%	Khoudu 1: U sa swikelela 0-29%
	<u>14½-18</u>	<u>13-14</u>	<u>11-12½</u>	<u>9-10½</u>	<u>7½-8½</u>	<u>5½-7</u>	<u>0-5</u>
ZWI RE NGOMU, VHUPULANI NA TSHIVHUMBEO (NVT) (MARAGA: 18)	-Ndivho yo dziaho tshothe ya thodea dza tshibveledzwa. -U niwala lwo rombaho/vhibvaho. -U tshimbila kha vhuṭala hone-hone, hu si na u bva kha thoho ya mafhungo. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana tshothe, nahone zwo tandavhudzwa vhukuma, zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho ya mafhungo. -Hu na vhuṭanzi ha u pulana na/kana mvetomveto, zwa mbo bveledza tshibveledzwa tshi si na vhuṭakhi na luthihi, tshi kumedzeaho. -Tshivhumbeo ndi tsho teaho lwa tshothe.	-U na ndivho yavhudisa ya thodea dza tshibveledzwa. -U niwala lwo rombaho/vhibvaho -U tshimbila kha vhuṭala hone-hone, hu si na u bva kha thoho ya mafhungo. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo tandavhudzwa zwavhudisa, zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho. -U pulana na /kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tsho fhatwaho zwavhudi. -O shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo nga ndila yone-yone.	-U na ndivho yo dziaho ya thodea dza tshibveledzwa. -U niwala – u fara vhuṭala, nahone u tou polika zwituku kha thoho ya mafhungo. -Hunzhi zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana, zwa tandavhudzwa, nahone zwidodombedzwa zwinzhi zwi tikedza thoho. -U pulana na /kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tshi kumedzeaho, tshavhudi vhukuma. -O shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo.	-U na ndivho i fushaho ya thodea dza tshibveledzwa. -U niwala – o di banyana fhedzi nga u angaredza ha xedzi zwine thoho ya amba lini. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana nga ndila i fushaho, zwiwe zwa zwidodombadzwa zwi tikedza thoho. -Vhuṭanzi ha u pulana na/ kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tshi fushaho, tshi kumedzeaho. -U shumisa mihumbulo u fushaho a tshi shumisa thodea dzo teaho dza tshivhumbeo tsha tshibveledzwa.	-U na ndivho yo linganelaho ya thodea dza tshibveledzwa. Vhuṭala hawe kha u fhindula mushumo uyu vhu sumba ho sekene. -U niwala – u a xedza vhuṭala, zwi ambiwaho zwa ita zwi tshi liana huwe. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana lwo linganelaho, zwiwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza thoho. -Vhuṭanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tsho linganelaho, tsho faranaho nahone tshi kumedzeaho. -U na mihumbulo wo linganelaho wa thodea dza tshivhumbeo tsha	-U na ndivho ya fhasi ya thodea dza tshibveledzwa. Phindulo yawe kha mushumo uyu i sumbedza hu na u shaedza vhukuma. -U niwala – u xedza vhuṭala, na zwi ambiwaho huiwe a zwi tsha pfala. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo liana, zwidodombedzwa zwituku zwi tikedzaho thoho. -A zwo ngo lingana kha Luambo lwa Hayani, naho ho di vha na u pulana /kana mvetomveto. Tshibveledzwa a tsho ngo kumedzwa zwavhudi. Thodea dzo teaho dza tshivhumbeo a dzo ngo shumiswa – hu na u shaedza huhulu ha zwithu zwa ndeme.	-A hu na ndivho ya thodea dza tshibveledzwa. Phindulo ya mushumo uyu i sumbedza u xedza tshothe vhuṭala. -U niwala - u liana na thoho, zwi ambiwaho hunzhi a zwi tsha pfala. Zwi re ngomu na mihumbulo a zwi elani, zwidodombedzwa zwitukutuku zwi tikedzaho thoho. -U pulana na /kana mvetomveto a zwi swikeleli/ zwiho/fushi na kathihi.-- Tshibveledzwa itshi a tshi kumedzei. - A ho ngo shumiswa thodea dzo teaho dza tshivhumbeo.

Vhuṭane ha khandiso iyi ho vhaledzwa

Iyani kha siatari li tevhelaho

					tshibveledzwa fhedzi hu na u tshedzwa ha zwithu zwa ndeme.		
	<u>10-12</u>	<u>8½-9½</u>	<u>7½-8</u>	<u>6-7</u>	<u>5-5½</u>	<u>4-4½</u>	<u>0-3½</u>
LUAMBO, TSHITAELE NA U SEDZULUSA (LTS) (MARAGA: 12)	- U shumisa zwivhumbeo zwone-zwone zwa girama,nga ndila yone,nahone zwo fhatwa lwa vhutali vhukuma. -Ndivho ya maipfi yo tea tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. . -Tshitaela, ndivho na redzhistara zwo tea tshothe- tshothe. -A hu na vhukhaki na vuthihi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	-Tshibveledzwa tsho fhatwa zwavhuḏi vhukuma, nahone nga ndila yone. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara zwo tea thodea dza mushumo. -Hunzhi a hu na vhukhaki nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	-Mushumo wo fhatwa lwo dziaho, u a vhalea. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara hunzhi zwo tea. -Hunzhi a hu na vhukhaki nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	-Mushumo wo fhatwa lu fushaho. Vhukhaki vhu re hone a zwi khakhisi nyelelo ya mafhungo -Ndivho ya maipfi i a fusha zwi tshi kwama ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara zwo tea lu fushaho. -Hu na vhukhaki vhu si vhunzhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho todou vha vhu teaho.	-Mushumo wo fhatwa lwo tou linganelaho. Hu na vhukhaki ho vhalahonyana. -Ndivho ya maipfi i fhasi nahone a ha tei tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele.Tshitaela, redzhistara na thouni zwo tsa. -Hu na vhukhaki ho vhalaho nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho lapfesa/ pfufhifhalesa.	-Mushumo wo fhatwa lwa fhasi nahone zwi a konḁa u tevhelelea. -Ndivho ya maipfi i toda u lulamiswa nahone a i tei ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara a zwo ngo tea. -Ho ḁala vhukhaki naho ho ḁi vha na u vhalulula na u sedzulusa. -Zwo lapfesa/ pfufhifhalesa.	-Mushumo wo fhatwa lwa fhasi nahone zwi konḁa vhukuma u tevhelelea. -Ndivho ya maipfi i toda ndulamiso zwi hone nahone a i tei ndivho. -Tshitaela, ndivho na vha tangedzaho mafhungo a zwi anani /tshimbilelani na thoho ya mafhungo. -Ho ḁalesa vhukhaki na ndaḁo nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu – Zwo lapfesa/pfufhifhales -a u fhirisa mpimo.

KHETHEKANYO YA C: RUBRIKI YA U TOLA/MAKA ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI (20)

KHOUDU	Khoudu 7: Vhuswikeleli ha nthesa 80-100%	Khoudu 6: Vhuswikeleli ha ntha 70-79%	Khoudu 5: Vhuswikeleli ho dziaho 60-69%	Khoudu 4: Vhuswikeleli vhu fushaho 50-59%	Khoudu 3: Vhuswikeleli ho linganelaho 40-49%	Khoudu 2: Vhuswikeleli ha fhasi 30-39%	Khoudu 1: U sa swikelela 0-29%
	<u>10-12</u>	<u>8½-9½</u>	<u>7½-8</u>	<u>6-7</u>	<u>5-5½</u>	<u>4-4½</u>	<u>0-3½</u>
ZWI RE NGOMU, VHUPULANI NA TSHIVHUMBEO (MARAGA: 12)	-Ndivho yo dziaho tshothe ya thodea dza tshibveledzwa. -U tana vhudzivha ho angalalaho vhukuma ha vhutsila ha u niwala. -Vhuniwali ho rombahodziaho – mugudi u fara vhutala hone-hone, ha liani na thoho. - Zwi re ngomu na mihumbulo yawe zwo farana tshothe, zwo tandavhudzwa lwa nthesa, nahone zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tshi si na vhukhaki na luthihi, nahone tshi kumedzeaho. -O bveledza/tana tshivhumbeo tsha mathakheni	-Ndivho yavhudisa ya thodea dza tshibveledzwa. -U tana vhudzivha ho angalalaho ha vhutsila ha u niwala. -Vhuniwali ho rombahodziaho – mugudi u fara vhutala hone, ha liani na thoho ya mafhungo. -Zwi re ngomu na mihumbulo yawe zwo farana, zwa tandavhudzwa zwavhudisa, nahone zwidodombedzwa zwothe zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na/kana mvetomveto zwo bveledza tshibveledzwa tsho fhatwaho zwavhudi, tshi kumedzeaho. -O shumisa milayo ya tshivhumbeo yo teaho nga ndila yavhudi vhukuma.	-Ndivho yo dziaho ya thodea dza tshibveledzwa. -U tana vhudzivha zwaho kha nyimele dzo tandavhuwaho dza u niwala mishumo/zwibveledzwa. -U niwala – mugudi u fara vhutala hone, hu na u liana/xelana zwituku na thoho. -Hunzhi zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana, zwa tandavhudzwa, na zwidodombedzwa zwinzhi zwi tikedza thoho. -Hu na vhutanzi ha u pulana na u sedzulusa zwo bveledzaho tshibveledzwa tshi kumedzeaho, tshavhudi vhukuma. -O shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo.	-Ndivho i fushaho ya thodea dza tshibveledzwa. -U tana zwiwe zwa vhudzivha kha nyimele dzo tandavhuwaho dza u niwala mishumo/zwibveledzwa. -U niwala – mugudi u a xedza vhutala fhedzi zwa si khakhise thalutshedzo nga u angaredza. -Zwi re ngomu kha tshibveledzwa na mihumbulo zwo farana lu fushaho, zwiwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na sedzulusa zwo bveledza tshibveledzwa tshi fushaho, tshi kumedzeaho. -O shumisa mihumbulo u	-Ndivho yo linganelaho ya thodea dza tshibveledzwa. – Phindulo i shaedza vhutala. - U sumbedeza ndivho thukhu kha nyimele dzo tandavhuwaho dza vhuiniwali. -U niwala – mugudi u liana na thoho, thalutshedzo ya polika huiwe. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwo farana lwo linganelaho, zwinwe zwa zwidodombedzwa zwi tikedza thoho. -Vhutanzi ha u pulana na u sedzulusa zwo bveledza tshibveledzwa tsho linganelaho, tshi kumedzeaho. - U na mihumbulo wo linganelaho wa	-Ndivho ya fhasi ya thodea dza tshibvumbledzwa. Phindulo kha mushumo uyu i sumbedza vhutala vhusekene. -U sumbedza ndivho i shaedzaho kha nyimele dzo tandavhuwaho dza vhuiniwali. -U niwala – mugudi u liana na thoho, huiwe thalutshedzo ya polika. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwa tshibveledzwa a zwo ngo tou farana, zwidodombedzwa zwituku zwi tikedzaho thoho. -A zwi tei Luambo lwa Hayani, naho ho pulaniwa na/ kana mvetomveto. Tshibveledzwa a tsho ngo kumedzwa zwavhudi. - Ho ngo shumisa	-A hu na ndivho ya thodea dza tshibveledzwa. -U shaedza ndivho kha nyimele dzo tandavhuwaho dza vhuiniwali. -U niwala – mugudi u liana na thoho, thalutshedzo hunzhi i a xela. -Zwi re ngomu na mihumbulo zwa tshibveledzwa a zwi yelani, zwidodombedzwa zwitukutuku zwi tikedzaho thoho. -U pulana/ mvetomveto a zwi fushi. Tshibveledzwa a tshi kumedzei/fushi. -Ho ngo shumisa milayo yo teaho ya tshivhumbeo.

Vhune ha khandiso iyi ho vhaledzwa

Iyani kha siatari li tevhelaho

	vhukuma.			fushaho wa thodea dza tshivhumbeo.	thodea dza tshivhumbeo – hu na huiwe u shaedza.	milayo yo teaho ya tshivhumbeo.	
LUAMBO, TSHITAILA NA U SEDZULUSA (MARAGA: 8)	<u>6½-8</u> -U shumisa zwivhumbeo zwone-zwone zwa luambo kha u riwala tshibveledzwa , nahone zwo fhatwa nga vhutsila vhuhulwane vhukuma -Ndivho ya maipfi yo tea tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaila, thouni na redzhistara zwo tea tshothe. -Tshibveledzwa a tshi na vhukhakhi nga murahu ha u pulana na u sedzulusa . -Vhulapfu ho tea.	<u>6</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa zwavhudi vhukuma nahone nga ndila yone-yone. -Ndivho ya maipfi yo tea vhukuma ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara zwo tea ndeme na thodea dza mushumo. -Tshibveledzwa hunzhi a hu na vhukhakhi nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	<u>5½</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa zwavhudi , nahone tshi a vhalea. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho , vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaila, thouni na redzhistara hunzhi zwo tea. -Tshibveledzwa a tshi na vhukhakhi vhunzhi nga murahu ha u vhalulula na u sedzulusa. -Vhulapfu ho tea.	<u>4-4½</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa lu fushaho. Vhukhakhi vhu re hone a vhu khakhisi nyelelo ya mafhungo. -Ndivho ya maipfi yo tea ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara zwi a di fusha. -Tshibveledzwa tshi di vha na vhukhakhi vhu si vhunzhi nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu ho todou vha ho teaho.	<u>3½</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa lwo linganelaho. Hu na vhukhakhi ho vhalaho. -Ndivho ya maipfi yo shaedza nahone a i tei tshothe ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara zwo tsela fhasi. -Tshibveledzwa tsho faredza vhukhakhi ho vhalaho nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu – zwo lapfesa/ pfufhifhalesa.	<u>2½-3</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa nga ndila i shaedzaho/ ya fhasi, nahone i a konda u tevhelelea. -Ndivho ya maipfi i toda huiwe u lulamiswa, nahone a i tei ndivho, vha tangedzaho mafhungo na nyimele. -Tshitaela, thouni na redzhistara a zwo ngo tea. -Tshibveledzwa tsho dala vhukhakhi, naho ho divha na u pulana /sedzulusa. -Vhulapfu – zwo lapfesa/ pfufhifhalesa.	<u>0-2</u> -Tshibveledzwa tsho fhatwa nga ndila ya fhasi/i shaedzaho vhukuma, nahone zwi tou konda tshothe u tevhelelea. -Ndivho ya maipfi i toda u lulamiswa ho angalalaho vhukuma nahone a zwo ngo tea ndivho na khathihi. -Tshitaela, thouni na ridzhistara a zwi tshimbilelani na thoho. -Tshibveledzwa tsho dala vhukhakhi vhunzhis, na ndado i re khagala nga murahu ha u pulana na u sedzulusa. -Vhulapfu – zwo lapfesa/pfufhifhalesa

ADENDAMU

KHETHEKANYO YA A: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUSIKI (MAANEA)

MBUDZISO I

(Vha songo i shumisa kha u maka, yo tou itelwa u tandavhudza ndivho yavho)

1.1 MAANE A NGANETSHELO

- Aya ndi maanea ane muniwali a anetshela tshitori kana zwiwo zwo no bvelelaho.
- Zwi anetshelwaho zwi tea u kunga na u tendisea.
- Mafhungo a hone a niwalwa nga tshifhinga tsho fhelaho.
- Magumo a songo dowealeho nahone a fhedza tshitori zwavhudi.

1.2 MAANE A MBULETSHEDZO

- Muniwali u buletshedza tshithu nga vhudalo.
- Muniwali u ola tshifanyiso tsha zwine a khou amba ngazwo muhumbuloni wa muvhali.

1.3 MAANE A TSENGULUSO

- Muniwali u vha a tshi khou tou sengulusa mafhungo.
- Afha hu nga senguluswa zwo bvelelaho kana zwi sa athu u bvelela.
- Muniwali u vhekanya mafhungo awe nga ngona (Ndunzhendunzhe ya mafhungo).

1.4 MAANE A U TATA KHANI

- Afha muniwali u vha e na ndila yawe ine a vhona ngayo zwithu.
- Mihumbulo yawe i tea u vha khagala u bva mathomoni u swika magumoni.
- Muniwali u sumbedza u imelela liniwe fhungo/sia.
- Muniwali u tikedza vhukuma fhungo line a khou toda li tshi tendiwa.
- Muniwali u sumbedza vhukhwine ha fhungo line a khou li imelela.

1.5 MAANE A KHUMBUDZO

- Muniwali u vhuisa mihumbulo a i nea vhudipfi na u nyanyuwa hawe.
- Muniwali u a dzhia sia.
- Vhudipfi na u nyanyuwa ndi zwone zwi no dzhielwa ntha.

1.6 MAANE A KHUMBULELO

- Muniwali a nga disa zwifanyiso zwine muvhali a zwi talela a kona u niwala maanea ngazwo.
- Afha hu nga da mihumbulo minzhi yo fhambanaho nga ha zwifanyiso zwo newaho.

KHETHEKANYO YA B

2.1 VHURIFHI HA TSHIOFISI

Tshivhumbeo:

- Diresi mbili.
- Theshano.
- Thoho ya mafhungo.
- Mutumbu.
- Nyonesano.
- Magumo.
- Kushumisele kwa luambo (Thounu na redzhisitara).

2.2 ATHIKILI YA GURANNDA

Tshivhumbeo:

- Thoho.
- Mvulatswinga.
- Mutumbu (mulaedza wothe).
- Mapendelo.

2.3 MUFHINDULANO

Tshivhumbeo:

- U dzhia tshivhumbeo tsha dirama.
- Kholoni i tevhela dzina(hu si u dzhenisa mafhungo a kha zwitangi ha kona u nwalwa kholoni).
- Maipfi a songo tou ambiwaho a vhe zwitangini (maambelwa).
- U imela sia nga mbuno dzo khwathaho.

2.4 OBITSHUARI

- Madzina a mufu na mabebo.
- Maduvha a lufu na mbulungo.
- Zwe mufu a vha e zwone na zwe a itela lushaka.
- Vhathu vhe a vha sia.

KHETHEKAYO YA C

3.1 GARATA

Tshivhumbeo

- Dzina la muniwalelwa.
- Mulaedza wo faredzaho ndivho.
- Dzina la muniwali.

3.2 NDAELA

Maga a tevhelwaho:

- Dzina la tshibikwa.
- Zwishumiswa.
- Mabikele.

(Zwi tevhekane nga ndila yone.)

3.3 DAYARI

Tshivhumbeo

- Maduvha
- Nwedzi
- Nwaha
- Tshifhinga
- Zwiitei/zwiwo.